

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ √ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ*

Μεταξὺ τῶν ἀρχαϊκῶν ἐπιγραφῶν ἐπὶ τῶν λίθων τῶν τοιχωμάτων τοῦ ναοῦ τοῦ Δελφινίου Ἀπόλλωνος εἰς Δοῦρον ὑπάρχει μία ἢ ὁποῖα ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι πρόβλημα διὰ τοὺς ἐρμηνευτάς. Ἐπτὰ ἐκ τῶν ὀκτὼ τμημάτων περιέχουν νόμους, πλήρεις ἢ εἰς ἀποσπάσματα, εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν Δωρικὴν διάλεκτον τῆς Κρήτης. Μερικὰ ἀναφέρονται εἰς θέματα κοινωνικά, ἄλλα εἰς θρησκευτικά¹. Τὸ ὄγδοον² ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο στίχους, ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, — θὰ τὸ ὀνομάζωμεν ἐδῶ «Δοῦρος Α» — ἀκολουθουμένους ὑπὸ τριῶν στίχων εἰς μικρότερα, ἀμυδρότερα γράμματα, βουστροφηδόν, ἐδῶ «Δοῦρος Β». Ὁ H. van Effenterre εἰς τὴν λεπτομερῆ ἔκδοσιν (ἴδε σημείωσιν 2) μετέγραψεν ὡς ἀκολούθως:

1 . ρμαF | ετ | ισαλαβρετ κομν (A)

2 . δ | μεν | ιναι | ισαλυρια | λμο

3 . . τον τυρον μη α.οαοι εF'αδ- (B)

4 ε τυρο . . . μννα. οα. ενη - -

5 ματρι ται α - -

καὶ ἐπρότεινε τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα, τονίζων πάντως ὅτι εἶναι ὑποθετικά:

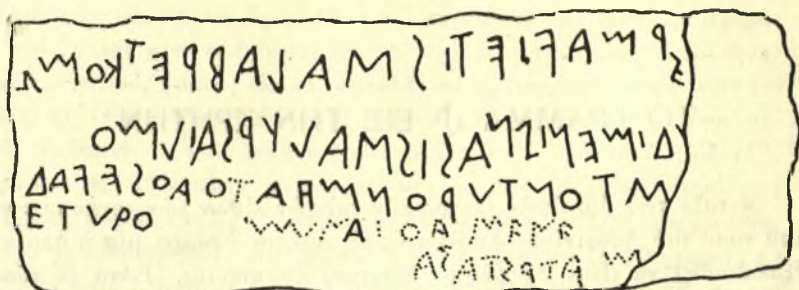
1) (σελ. 133 κ.ἐξ.) Ὅτι οἱ δύο πρῶτοι στίχοι εἶναι εἰς γλῶσσαν ὄχι ἑλληνικὴν καὶ ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς συνδυασμοὺς γραμμάτων ἀνευρίσκονται εἰς τὰ ἔτεοκρητικὰ κείμενα τῆς Πραισοῦ (ἐδημοσιεύθησαν εἰς «Inscriptiones Creticae» III, vi, Praesos, 1-6).

2) (σελ. 136) Ὅτι οἱ τρεῖς βουστροφηδόν στίχοι φαίνεται ὅτι εἶναι

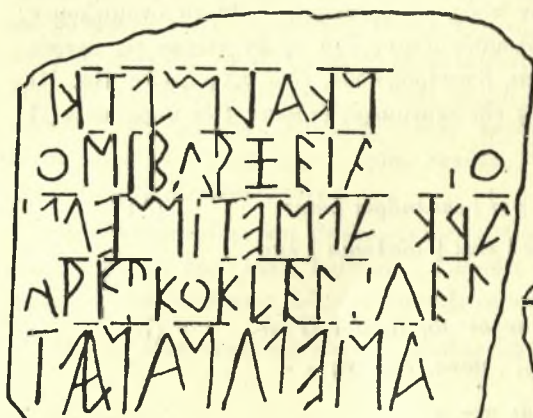
*) Ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω τὸν Β. Λαούρδαν διὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ παρόντος ἀρθροῦ.

¹) P. Demargne, καὶ H. van Effenterre, BCH LX, 1936, σσ. 486 κ.ἐξ., LXI, 1937, σσ. 333 κ.ἐξ., LXII, 1938, σσ. 194 κ.ἐξ., LXX, 1946, σσ. 588 κ.ἐξ. M. Guarducci, «Riv. Fil. LXVII, 1939, σσ. 20 κ.ἐξ. V. Ehrenberg, «Class. Quart.» XXXVII, 1943, σσ. 14 κ.ἐξ.

²) H. van Effenterre «Rev. de Philologie» XX, 1946, σσ. 131 κ.ἐξ. M. Lejeune, REA XLIX, 1947, pp. 274 ff.

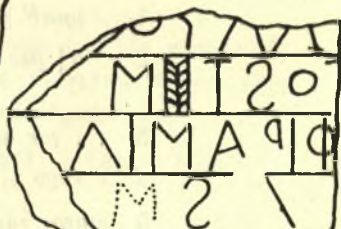

ΔΡΗΡΟΣ Α, Β

ΠΡΑΙΣΟΣ

1

4

ΣΙΚΙΝΟΣ

Εικ. 1.

Ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ Κρήτης καὶ Σικίνου

- 1. H. van Effenterre, «Revue de Philologie» XX, 1946, σ. 131,
- 2-3. Inscriptiones Creticae III, Praisos σ. 138, 1 καὶ 141, 4,
- 4. Α. Κεραμόπουλλος, «Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν» 1931 σ. 457 κ.ἑξ. εἰκ. 5.

ἑλληνικοὶ καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀναφέρονται εἰς θέματα τελετουργίας ἐν τῷ ναῶ³.

3) (σελ. 138) Ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν ἐδῶ μίαν δίγλωσσον ἐπιγραφὴν ἀποτελουμένην ἀπὸ θρησκευτικὰς ὁδηγίας, γραφεῖσαν ἀρχικῶς εἰς τὴν ἑτεοκρητικὴν γλῶσσαν (ἢ ὅποια ἠδύνατο νὰ ἐπιζῆ εἰς τὴν Δρῆρον ὡς θρησκευτικὴ γλῶσσα) καὶ ἐπαναληφθεῖσαν ἀκολούθως εἰς τὴν ἑλληνικὴν.

Ὁ ἴδιος (σ. 132-3) ἐπίσης ἐπέστησε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ἀσυνήθους μορφῆς γράμματος \int εἰς τὸν στίχον 2: «*On notera la forme très intéressante du premier iota de ι ν α ι à la ligne 2: au lieu d' avoir l' allure sinueuse habituelle aux iotas drériens, il présente la dessin anguleux, en crochet brisé qui n'est connu en Crète que dans les inscriptions archaïques de Praisos*» «...iotas de forme identique au yod phénicien (Comparetti, Mus. Ital. II, 1888, col. 674)».

Ἡ πειστικὴ αὕτη ὁμοιότης μεταξὺ τῆς «Δρῆρου Α» καὶ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Πραισοῦ δὲν ἔχει μελετηθῆ ἐπισταμένως μέχρι τοῦδε⁴. Ἡμεῖς ἐδῶ θὰ διαπραγματευθῶμεν μόνον ἐν μικρὸν σημεῖον — τὴν χρῆσιν τοῦ ὡς ἄνω ἰδιοτύπου γράμματος.

Ὁ Comparetti, ὁ ὅποιος πρῶτος ἐδημοσίευσεν τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφὴν τῆς Πραισοῦ⁵, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπαντᾷ τοῦτο, τὸ ἐθεώρησεν ὡς μορφὴν τοῦ τεθλασμένου ἰῶτα, ὁμοιάζοντος κατὰ πολὺ πρὸς τὸ φοινικικὸν yod \int . Ἡ ἐρμηνεία αὕτη εἶναι τώρα γενικῶς παραδεδεγμένη⁶.

Αἱ παρατηρήσεις του, ἐνθ' ἀνωτέρω, ἔχουν ὡς ἑξῆς:

«benchè questo segno ricordi un segno dell' alfabeto lemnio e frigio che ha la valore di Z, certamente la posizione in cui lo troviamo, fra consonanti, esclude che possa esser consonante anche qui e dobbiamo piuttosto attribuirgli il valore di i che è quello dei segni

³) Van Effenterre, αὐτ. σ. 136: «*Est-il question de certains ofrandes (fromages de chèvres drériennes?) à quelque déesse-mère, peut-être à la Leto de la triade apollinienne venerée dans le Delphinion? Nous avons notre incapacité à rien avancer de sûr, ni même de probable*».

⁴) Παραλείπω τὴν ἀτυχῆ ἀπόπειραν τοῦ W. Georgiev, «*Rev. de Phil.*» XXI, 1947, σσ. 132 κ.ἑξ., νὰ ἀποδώσῃ βιαίως τὸ ὄλον εἰς συνεχῆς ἑλληνικὸν κείμενον. Τὸ ἄρθρον του καλῶς ἐκρίθη ὑπὸ τοῦ Lejeune, αὐτ. σσ. 277 κ.ἑξ., ὅστις ἐκ νέου ἐτόνισε τὸ γεγονός ὅτι τὸ κείμενον «Δρῆρος Α» δὲν εἶναι ἑλληνικόν.

⁵) Βλ. Inscr. Cret. III, vi, Praesos, ἀριθ. 1.

⁶) R. S. Conway, BSA VIII, 1901-2, σσ. 131 κ.ἑξ.· M. Guarducci, IC III, σσ. 137 κ.ἑξ.· H. van Effenterre, αὐτόθι· Lejeune, αὐτόθι σ. 275, 279.

cretesi ad esso più affini S, Σ; più che alcun altro segno greco di jota fin qui noto esso si accosta alla forma del jod fenicio».

Δὲν εἶναι ὁμῶς ἀναγκαῖον νὰ εἶναι φωνῆεν, ὡς χρησιμοποιούμενον μεταξὺ συμφώνων, διότι εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν, «Πραιοὺς ἀριθ. 1», εἰς τὸν στίχον 4, ἀπαντᾶται τὸ σύμπλεγμα συμφώνων -ρορκ- (ἐκτὸς ἂν αὐτὸ εἶναι διττογραφία). Ἡ «Δροῆρος Α» ἐπίσης παρέχει τὴν λέξιν λμο, ἡ δὲ «Πραιοὺς ἀρ. 2», εἰς στίχον 3, -σινμι-. Βλέπομεν οὕτω ὅτι ὠρισμέναι λέξεις ἔχουν ἀναμφιβόλως μεταγραφῆ εἰς ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας διὰ συνδυασμοῦ τῶν συμφώνων ἄνευ παρεμβαλλομένων φωνηέντων.

Ὡς πρὸς τὴν ὁμοιότητα μετὰ τὰ κρητικά ἰῶτα, εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ τύπος τούτων ποικίλλει ἀναλόγως τῶν περιοχῶν καὶ τῶν περιόδων τῆς Κρήτης, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω οὐδὲν ἐπιμελῶς γραφὴν παράδειγμα⁷, εἰς τὸ ὅποῖον νὰ χρησιμοποιοῦνται ἐκ παραλλήλου ἀμφότεραι αἱ ὡς ἄνω μορφαὶ τοῦ ἰῶτα εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν, ὅπως ἔχομεν τὸ **S** καὶ **Σ** ἐδῶ. Τὸ δεύτερον χρησιμοποιεῖται δύο φορές, ἄνευ παραλλασσοῦσης ἄλλης μορφῆς, εἰς τὸ ἀπόσπασμα «Πραιοὺς ἀρ. 1», ἐνῶ τὸ πρῶτον χρησιμοποιεῖται ἐπίσης δύο φορές, ἐπίσης ἄνευ ἄλλης παραλλασσοῦσης μορφῆς, εἰς τὸ ἀπόσπασμα «Πραιοὺς ἀρ. 4» (Inscriptiones Creticae, III, σελ. 141), τὸ ὅποῖον φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν μετὰ τὸ «Πραιοὺς ἀρ. 1», εἶναι ἴσως μάλιστα τμήμα τῆς ἰδίας ἐπιγραφῆς, ἐφ' ὅσον τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων εἶναι περιῖπου τὸ αὐτό⁸. Ἡ ἐπιγραφὴ «Πραιοὺς ἀρ. 4» δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνευρεθῆ, ὅτε ὁ Comparetti διετύπωσε τὰς παρατηρήσεις του διὰ τὸ ἰῶτα. Εἶναι προφανὲς λοιπὸν ὅτι αἱ δύο μορφαὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ἐκ παραλλήλου εἰς Πραιοῦν.

Αἱ ἐπιγραφαὶ «Πραιοὺς 1 καὶ 4» καὶ «Δροῆρος Α» ἔχουν χαραχθῆ ἅπασαι μετὰ ἀρκετῆς προσοχῆς, δι' αὐτὸ δὲ νομίζω ὅτι δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς νόμιμον συμπέρασμα περὶ τοῦ ἐν λόγῳ γράμματος ἀπὸ τὰ δύο δεδομένα: 1) ὅτι τοῦτο παρουσιάζεται μετὰ τῶν δύο τύπων τοῦ ἰῶτα εἰς ἐπιγραφάς, αἱ ὅποια ἄλλως ἔχουν χαραχθῆ ἐπιμελῶς καὶ 2) ὅτι παρουσιάζεται τοῦτο εἰς Κρητικὰς ἐπιγραφάς μόνον εἰς τὰ μὴ ἑλληνικὰ κείμενα. Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι οὐ-

⁷) Ο Lejeune λέγει (αὐτόθι, σ. 275) ὅτι ἀμφότερα τὰ εἶδη τοῦ ἰῶτα, ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν «Δροῆρος Β». Ἡ διαφορὰ εἶναι ὁρατὴ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ἡ «Δροῆρος Β» εἶναι μᾶλλον χάραγμα (graffito) παρὰ καλῶς κεχαραγμένη ἐπιγραφὴ· πρβλ. van Effenterre, αὐτόθι, σ. 131: «Les lettres ne sont gravées que très superficiellement». Ἀντιθέτει τὴν «Δροῆρος Α» «à caractères profondément gravés à la pointe» (αὐτόθι).

⁸) 0.04 — 0.055 μ. τῆς «Πραιοῦ ἀρ. 1»· 0.03 — 0.055 μ. τῆς «Πραιοῦ ἀρ. 4».

δὸλως ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἰῶτα, ἀλλὰ εἶναι ἓν γράμμα διαφορετικόν⁹.

Τοῦτο μῶ φαίνεται ὅτι ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ ἰδίου τύπου γράμματος εἰς ἄλλην ἀρχαίαν ἐπιγραφὴν περιοχῆς γειτονικῆς πρὸς τὴν Κρήτην. Αὕτη εἶναι ἡ ἕκτου αἰῶνος βάσις ἀπὸ τὴν Σίκινον¹⁰, δωρικὴν νῆσον, ὅπου τὸ ἀλφάβητον ἦτο ἐξ ἴσου ἀρχαῖκόν (primitive), ὅμως εἰς Κρήτην, Θήραν καὶ Μῆλον. Εἰς τὸ ἐπιτύμβιον ἐπιγράμμα ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς, ὅπου ἀπαντᾷ πανταχοῦ ὁ γωνιακὸς τύπος τοῦ ἰῶτα, εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ παρουσία τοῦ γράμματός μας ἀπαξ μόνον, ἐντελῶς σαφῶς, εἰς τὴν πλευρὰν Γ χρησιμοποιούμενος εἰς τὴν λέξιν *κεχαρισμένον* διὰ τὴν ἀποδόσιν τὸ Χ, γράμμα τὸ ὁποῖον οἱ Θηραῖοι καὶ οἱ Μήλιοι ἀπέδιδον διὰ τοῦ ΚΗ, οἱ δὲ Κρητες ἀπλῶς διὰ τοῦ Κ. Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγηθῶμεν τοῦτο ὡς ἀπλοποιημένην μορφήν τοῦ Χ¹¹ καὶ δι' αὐτὸ καταλήγω εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς Σίκινον τὸ γράμμα αὐτὸ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἀποδόσιν τὸν λαρυγγόφωνον φθόγγον, διὰ τὸν ὁποῖον τὸ ἀρχαῖκόν ἀλφάβητον δὲν εἶχεν ἰδιαίτερον σημεῖον.

Ἐπ' ἀρχῆς, ὅπως παρετήρησεν ὁ Comparetti, ὠρισμένα ἄλλα μὴ ἑλληνικὰ κείμενα εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ τὸ γράμμα τοῦτο. Τὰ κείμενα αὐτά, καθ' ὅσον γνωρίζω, εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1) Αἱ μὴ ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Λήμνου ἐπὶ τῆς γνωστῆς στήλης¹² καὶ αἱ τῶν χαραγμάτων τῶν ἀνευρεθέντων ὑπὸ τοῦ Della Seta εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἐφαιστίας¹³.

2) Αἱ ἀρχαῖκαὶ Φρυγικαὶ ἐπιγραφαὶ εἰς μνημεῖα ἐπὶ βράχων (εἰς Yasilicaja, Ajasin, Üyüik, Mal-Tash)¹⁴ καὶ εἰς ἓνα χάραγμα ἐπὶ θραύσματος ἀγγείου ἀνευρεθέντος εἰς Γόρδιον¹⁵. Τὰ ἀλφάβητα τῆς Λήμνου καὶ τῆς Φρυγίας θεωροῦνται γενικῶς ὅτι εἶναι τὰ ἴδια ἢ ὅτι συνδέονται στενῶς. Τὸ ἰῶτα εἶναι εὐθὺ Ι, τὸ σίγμα εἶναι Σ , Ξ ἢ (Φρυγικόν) ξ καὶ τὸ \downarrow μεταγράφεται συνήθως ὡς Ζ καὶ θεω-

⁹) Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ \downarrow τῆς «Δ ρ ῥ ο υ Α», στ. 2 δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ λέξις μὲ τὸ *ναι* τῆς «Π ρ ο ι σ ο ὕ ἀρ. 2» στ. 3 (van Effenterre, αὐτόθι σ. 133).

¹⁰) Κεραμόπουλος, «Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν» 1931, σσ. 457 κ.ἑξ. αὐτ., 1932, σσ. 84 κ.ἑξ. Hiller von Gaertringen, «Berl. Phil. Wochenschrift 1932, 1021 κ.ἑξ. IG XII, suppl. (1939), ἀρ. 178.

¹¹) Cf. Hiller von Gaertringen, αὐτόθι.

¹²) BCH X, 1886, σ. 1 κ.ἑξ.; Buonamici, Epigrafiā Etrusca, σσ. 88 κ.ἑξ., Friedrich, Kleinasiatische Sprachdenkmaeler, σσ. 143 κ.ἑξ.

¹³) Della Seta, Scritti in onore di B. Nogara, σσ. 119 κ.ἑξ.

¹⁴) Perrot-Chipiez, V (Phrygia), σσ. 79 κ.ἑξ. Friedrich, αὐτόθι, σσ. 125 κ.ἑξ. ἀρ. 1-9, 12.

ρείται ὅτι προέρχεται ἀπὸ Ζ, ἀπλοποιημένη ἐξέλιξις τοῦ **Ϛ**, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν Η' αἰῶνα καὶ κατόπιν εἰς μερικὰς ἀραμαϊκὰς καὶ φοινικικὰς ἐπιγραφάς.

3) Ὑπάρχει τέλος ἐν μικρὸν παράδειγμα εἰς χάραγμα ἐπὶ τεμαχίου πηλίνου ἀγγείου εἰς Δελφούς, καταγραφέντος μεταξὺ τῶν κορινθιακῶν ἀντικειμένων¹⁵. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ μόνον γράμματα **Ι Α Ρ Ϛ Α Λ Λ**, ἀλλὰ ὁ συνδυασμὸς δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι ἑλληνικὸς καὶ πιθανῶς πρόκειται περὶ Φρυγικοῦ τινος εἰς Δελφούς ἀφιερώματος (προβλ. Ἡρόδοτος I, 14).

Νομίζω λοιπὸν ὅτι, ἐὰν τὸ ἀλφάβητον τῆς Σίκινον, τὸ ὁποῖον εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ τῆς Κρήτης, ἐχρησιμοποίησε τὸ περὶ οὗ πρόκειται γράμμα, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὸ Χ, ὃ αὐτὸς ἢ ἄλλος παρόμοιος φθόγγος θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχεν ὁμοίως μεταγραφῆ εἰς τὰ κείμενα «Λ ρ ἦ ρ ο ς Α» καὶ «Π ρ α ι σ ὸ ς ἀρ. 1».

Ἐὰν πρόκειται πράγματι περὶ τοῦ αὐτοῦ γράμματος τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Λήμνου καὶ τῆς Φρυγίας, δὲν ἔχω ἀρμοδιότητα νὰ κρίνω, διότι τοῦτο θὰ ἐσήμαινε ὅτι εἰς ὅλα τὰ χωρία ὅπου τώρα ἀναγινώσκεται Ζ=ζ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναγνώσωμεν ἐν εἶδος λαρυγγικοῦ h ἢ χ. Σημειῶ ἀπλῶς ὅτι, ἂν καὶ τὰ συμπληρωματικὰ σημεῖα Φ καὶ Ψ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸ Φρυγικὸν καὶ Λημνιακὸν ἀλφάβητον, δὲν ὑπάρχουν μέχρι τοῦδε παραδείγματα τοῦ σημείου Χ. Ἠκολούθησαν οἱ Φρύγες καὶ Λήμνιοι τὴν χρῆσιν τοῦ Ψ=χ τῶν πρὸς Δυσμὰς Ἑλλήνων, ὅπως θεωρεῖται συνήθως, χωρὶς ὅμως νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ Χ=ξ; Ἡ, πιθανώτερον, ἠκολούθησαν τὴν χρῆσιν τῶν πρὸς Ἀνατολὰς Ἑλλήνων τοῦ Ψ=ψ, χρησιμοποιοῦντες ὅμως διὰ τὸν λαρυγγικὸν φθόγγον τὸν τύπον **Ϛ** ἀντὶ τοῦ Χ;

Ἡ Σίκινος πρέπει νὰ ἔλαβε τὸ ἀλφάβητόν της ἀπὸ τὴν Κρήτην καὶ πιθανῶς μετ' αὐτοῦ παρέλαβεν ἐπίσης τὸ γράμμα τοῦτο. Πρέπει λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἦσαν Ἐτεόκρητες ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τὸ ἔφεραν εἰς Σίκινον; Νομίζω ὡς πιθανώτερον ὅτι τὸ σημεῖον ἦτο γνωστὸν ὡς γράμμα εἰς τὴν Κρήτην γενικῶς, ἀλλὰ δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς Κρητὰς, ἐπειδὴ ἡ διάλεκτός των δὲν εἶχε λαρυγγικόν. Δυνάμεθα νὰ συγκρίνωμεν τὴν χρῆσιν τοῦ γράμματος Ξ. Τὸ γράμμα αὐτὸ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπίσης εἰς τὸ ἀρχαῖκόν ἀλφάβητον τῆς Πραισοῦ (Π ρ α ι σ ὸ ς ἀρ. 1, στ. 2, *βαρξε*), ὅχι ὅμως εἰς τὸ Δωρικὸν Κρητικόν. Εἶναι δύσκολον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ Δω-

¹⁵) G. and A. Koerte, *Gordion*, σ. 172, εἰκ. 52, ἀρ. 5· Friedrich, αὐτόθι σ. 127, ἀρ. 16.

¹⁶) Fouilles d. Delphes, V. σ. 144, εἰκ. 597, ἀρ. 137.

οἱ εἰς Κρήτες δὲν ἐγνώριζαν τὴν ὑπαρξίν ἑνὸς γράμματος τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν εἰς τὸ Φοινικικὸν ἀλφάβητον καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν νῆσον των, εἰς τὴν Πραισόν. Εἶναι εὐκολώτερον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐγνώριζαν τὴν ὑπαρξίν του, ἀλλ' ὅτι τὸ Ξ δὲν ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν ἰδίαν των διαλεκτικὴν προφορὰν τοῦ ξ καὶ δι' αὐτὸ δὲν τὸ ἐχρησιμοποιοῦν.

Πόθεν καὶ πῶς προῆλθεν ὁ τύπος τοῦ γράμματος τούτου; Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἐλπίζω ὅτι θὰ εἶμαι βραδύτερον εἰς θέσιν νὰ ἐπανέλθω. Πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ἀρκετὰ νομίζω αἱ ὡς ἄνω ἐξενεχθεῖσαι ὑποθέσεις.

OXFORD

L. H. JEFFERY